

Gäst från verkligheten

En undersökning av nybörjarna i kommunpolitiken

Niklas Altermark & Linda Nyberg

Abstract

Vår uppsats handlar om kommunpolitiker som blivit förtroendevalda utan tidigare erfarenhet av partiarbete eller förtroendeposter. Då partiernas medlemstal sjunker finns det skäl att tro att detta fenomen kommer att bli vanligare. Syftet med vår uppsats är att minska kunskapsbristen som råder kring politisk oerfarenhet.

De oerfarna politikernas egna berättelser formar vår uppsats. Genom samtalsintervjuer med åtta politiska nykomlingar har vi tagit del av synen på inträdet i politiken och politikerrollen. Utifrån vårt intervjumaterial framgår att intervjupersonerna både liknar och skiljer sig från varandra. Spretigheten är i sig intressant då politiker ofta ses som en ganska homogen grupp. Samtidigt delar de oerfarna politikerna en distansering till politikerrollen; då man sysslar med praktiska frågor snarare än partidebatterande är man inte riktigt en politiker.

Vår undersökning är en startpunkt om man vill veta mer om de oerfarna politikerna, men samtidigt en ingång till mer grundläggande diskussioner om vilka egenskaper vi vill att våra förtroendevalda ska ha.

Nyckelord: oerfarna politiker, politikerroll, kommunpolitik, politisk karriär.

Innehållsförteckning

1	Inledning	1
2	Introduktion	2
2.1	Bakgrund	2
2.2	Syfte och frågeställning.....	3
2.3	Operationaliseringar	3
2.3.1	Oerfarna Politiker	4
2.3.2	Politikerrollen.....	4
2.4	Metod	5
2.4.1	Den kvalitativa intervjun.....	5
2.4.2	Urval.....	5
2.5	Den politiska socialiseringsprocessen.....	7
2.5.1	En känsla för spelet	7
2.5.2	Ämnes- och processkunskap som politiskt kapital	8
3	Analys	9
3.1	Inträdet i Politiken.....	9
3.1.1	Rekryteringen	9
3.1.2	Varför tacka ja?	11
3.2	Synen på den egna rollen och dess relationer	12
3.2.1	En delad syn på politikeruppdraget.....	12
3.2.2	Relationen till förvaltningen och andra politiker	14
3.3	Erfarenhetens betydelse.....	16
3.3.1	En brist på kunskap	16
3.3.2	Otålighet inför politiken	18
4	Avslutande diskussion	20
4.1	Uppsatsens slutsatser, begränsningar och vilken forskning som behövs	20
4.2	Våra resultat ur ett demokratiperspektiv	21
5	Referenser	23

1 Inledning

Inför valet 2006 annonserade Folkpartiet i Aneby efter politiker, vilket uppmärksammades i en nyhetsnotis på SR Jönköpings hemsida. Det behövdes nytt folk, förklarade en talesman för partiets kommungrupp, och detta var ett bra sätt att rekrytera på (Sveriges Radio P4 Jönköping). Man var inte ensamma, på flera andra håll i landet hade liknande annonser förekommit. Till exempel försökte Moderaterna i Lerum locka deltagare till en kurs inför valet 2006 där man sade sig utbilda "Framtidens Ledare" i det kommunpolitiska hantverket (Sveriges Radio P4 Göteborg).

De Anebybor som Sveriges Radio pratat med förhöll sig emellertid tveksamma till förtroendevalda utan några politiska erfarenheter. Författarna till denna uppsats reagerade på ett liknande sätt; kan det inte finnas en risk i att folk med bara några månaders partimedlemskap i ryggsäcken blir nämndsordförande? Ju mer vi funderade på saken desto större blev frågetecknet. Samtidigt som det politiska uppdraget blir allt mer krävande och därför borde ställa högre krav på politikernas rutin, kanske nya krafter vore nyttigt för det politiska klimatet. Vi visste helt enkelt inte hur vi skulle förhålla oss till de oerfarna politikerna, antagligen – kom vi så småningom fram till – för att vi inte visste något om dem.

Den här uppsatsen är vårt försök att lära oss mer. Vi är inte ute efter att jämföra oerfarna och erfarna politiker eller att leta efter orsaker och verkningar. Istället låter vi de oerfarna politikernas egna berättelser stå i fokus. Vår uppsats är en undersökning av hur denna grupp ser på sitt uppdrag och sitt intåg i politiken. Vi har intervjuat åtta politiker som saknar tidigare erfarenheter av förtroendeuppdrag eller partiarbete. Vi tror nämligen att de oerfarna politikernas egen syn på sitt inträde i politiken och sin politikerroll, är en utmärkt plats att starta på.

Efter att vi först har presenterat en kort bakgrund och våra frågeställningar så kommer vi att redogöra för vilka som är uppsatsen utgångspunkter; hur vi använder de centrala begreppen, vilka metodologiska val vi har gjort samt vilken teori vi använder oss av. Vi kommer därefter att redogöra för uppsatsens resultat i en analysdel som vi har disponerat utifrån tre teman; de oerfarna politikernas inträde i politiken, deras syn på politikerrollen och dess relationer, samt hur de själva resonerar kring erfarenhetens betydelse.

Förhoppningen är att vår uppsats kan fungera som en introduktion för den som är intresserad av vilka de oerfarna politikerna är och hur de upplever kommunpolitiken. Ökade kunskaper tenderar ibland att stimulera nyfikenhet; i en avslutande diskussion kommer vi att redogöra för de viktigaste frågetecknen som finns kvar att räta ut.

2 Introduktion

2.1 Bakgrund

Det politiska landskapet har blivit allt mer komplext; globalisering och EU-medlemskap utövar ett yttre tryck på politikerrollen samtidigt som medborgarna förväntar sig fortsatta välfärdssatsningar (Goldsmith & Larsen, 2004, s 121f).

Det blir allt svårare att vara politiker och på samma gång verkar politikerna bli allt svårare att rekrytera. Partiernas medlemstal har rasat de senaste decennierna och antalet uppdragsvilliga beskrivs i en undersökning av Kommunaldemokratiska kommittén som ett läckande rör (Nielsen, 2001, s 58f). För det första är endast 16 procent av befolkningen villiga att tacka ja till ett förtroendeuppdrag om de blir tillfrågade. Av dessa är i sin tur bara 18 procent medlemmar i ett politiskt parti och därmed tillgängliga för rekrytering (Ibid.).

Den främsta anledningen till att folk inte vill engagera sig är man har ett allmänt ointresse för kommunpolitik. Samtidigt verkar de som är intresserade i allt högre utsträckning söka andra former för sitt engagemang. Utvecklingen beskrivs ibland som ett resultat av att medborgarna har fått allt svårare att identifiera sig med politikerna (Stolpe, 1992, s 30).

Enligt en undersökning av alla nyinvalda politiker i 28 kommuner efter valet 1998, är genomsnittstiden mellan att man inleder ett partiengagemang och får ett förtroendeuppdrag sju år (Karlsson, 2001, s 150). Samtidigt uppger en femtedel av de nyinvalda att de gick med i partiet först i samband med valet eller vid erbjudandet av förtroendeposten (Ibid.) De saknade alltså helt erfarenheter av partipolitik då de blev in i kommunpolitiken.

Om utvecklingen fortsätter i denna riktning och partierna får allt svårare att hitta uppdragsvilliga politiker är en befogad gissning att det kommer att bli allt vanligare med oerfarna politiker i kommunerna. Trots detta saknas det undersökningar som fokuserar på betydelsen av politisk erfarenhet. Förutom spridda artiklar i diverse lokalpress och små glimtar i forskning om kommunpolitik, har vi haft svårt att hitta material om oerfarna politiker och politisk erfarenhet.

2.2 Syfte och frågeställning

Bristen på undersökningar om de oerfarna politikerna kan tolkas som att denna grupp inte är vetenskapligt intressant. Vi tror att en sådan slutsats är förhastad. Vårt syfte är att reducera det kunskapsgap som de oerfarna politikerna lämnar i forskningen om den kommunala demokratin.

Vår frågeställning är:

(I) *Hur ser de oerfarna kommunpolitikerna på politikerrollen?*

Vi är också intresserade av hur inträdet upplevs samt hur de oerfarna politikerna själva ser på erfarenhetens betydelse för politikerrollen. Vi har därför följande underfrågor:

(i) *Hur ser omständigheterna kring inträdet i politiken ut för de oerfarna politikerna?*

(ii) *Hur tror oerfarna politiker att deras brist på erfarenhet från politiken relaterar till politikerrollen?*

Politikerrollen befinner sig i ett nät av relationer till andra aktörer, såväl inom den politiska organisationen som utanför. Vi är framförallt intresserade av relationerna på den inomorganisatoriska arenan. Därför lägger vi följande underfrågeställning till dem ovan:

(iii) *Hur upplever de oerfarna politikerna sin relation till förvaltning och andra politiker?*

Denna uppsats ska läsas som ett försök att besvara dessa frågor.

Vår ambition är att låta de oerfarna politikernas egna upplevelser forma vår undersökning. Därför betonar vi genomgående i frågeställningarna att det är de subjektiva upplevelserna som är vårt fokus. Då det inte finns färdiga analysmodeller eller vetenskapliga undersökningar av oerfarna politiker att luta sig mot, så tror vi att denna utgångspunkt är väl vald. Vi är därför inte heller ute efter att jämföra oerfarna politiker med politiker i allmänhet eller att leta efter kausala samband mellan erfarenhet och politikerroll.

2.3 Operationaliseringar

De två centrala begreppen i den här uppsatsen är ”oerfarna politiker” och ”politikerroll”. Innan vi redogör för hur vi kommer att genomföra vår undersökning, ska vi klargöra hur vi förstår dessa begrepp i vårt undersökningsmaterial.

2.3.1 Oerfarna Politiker

Journalistisk praxis skiljer sig av självklara skäl från vetenskaplig; då vi har läst om ”oerfarna politiker” i olika kommuner har vi mer eller mindre fått gissa oss till vad journalisten menat. Men även i de vetenskapliga sammanhang där denna grupp figurerar saknas en tydlig operationalisering. Handlar det om politiker som saknar livserfarenhet, erfarenhet av den specifika kommunen eller av politiken?

Alla politiker är naturligtvis oerfarna i någon bemärkelse då de för första gången blir förtroendevalda. På motsvarande sätt har alla politiker erfarenheter med sig in i uppdraget som de samlat på sig utanför politiken. Tidigare forskning tyder på att erfarenhet från partiarbete är den viktigaste faktorn för hur man kommer att mottas och lyckas (Wallin et al, 1981, s 237). Det var just detta – hur politiker utan specifikt politiska erfarenheter ser på sitt uppdrag – som gjorde oss intresserade av att skriva den här uppsatsen. Vi definierar därför ”oerfarna politiker” som: förtroendevalda utan tidigare erfarenheter från förtroendeuppdrag eller partipolitik. Det handlar alltså om politiker som inte har varit aktiva i något parti förrän inför en valrörelse och som kommit direkt in i ett förtroendeuppdrag.

Benämningen ”oerfarna politiker” kan tyckas ge negativa associationer och det bör därför påpekas att vi inte avser att lägga någon värdering i begreppet. ”Oerfarna politiker” är en deskription av uppsatsens studieobjekt och vår förhoppning är att det inte behängs med normativa konnotationer av läsaren.

2.3.2 Politikerrollen

Rollbegreppet är ett brett koncept inom samhällsvetenskaplig forskning. Eftersom det saknas en enhetlig rollteori råder det vissa tvivel kring rollbegreppets vetenskapliga status (Ehn, 1998, s 97f). Donald D. Searing påpekar riskerna med att låta förutbestämda roller styra forskningsuppgiften (Searing, 1991, s 1250). Om man utgår från förutbestämda rolltyper så riskerar man att tolka undersökningsresultaten utifrån dessa, istället för att låta materialet styra hur rollerna förstås (Ibid.). Då vår ambition är att på ett förutsättningslöst sätt låta de oerfarna politikerna resonera kring sin politikerroll är detta en fara som vi tar på allvar.

Vi behöver dock fortfarande förklara vad vi menar att ”politikerroll” betyder i vår undersökning. Peter Ehn använder i sin avhandling om tjänstemannarollen en bred definition av rollbegreppet som vi lånar:

Attityder och beteenden strukturerade kring rättigheter, skyldigheter och arbetsuppgifter som förbinds med en specifik samhällelig position. En persons roll bestäms av de förväntningar på hans eller hennes attityder och beteenden som finns i personens omgivning samt av dennes egen föreställning om de krav på attityder och beteenden som positionen ställer.
(Ehn, 1998, s 101)

Vi tror att en sådan definition är tillräckligt bred för att inte styra vår undersökning på det sätt som Searing varnar för, men samtidigt tillräckligt informativ för att våra läsare ska förstå vad vi menar.

2.4 Metod

De metodologiska vägvalen har motiverats av den frågeställning som ska besvaras. Under våra överväganden har vi framförallt passerat två vägskalet; först gällande vilken undersökningsmetod vi ska välja och därefter gällande vilka principer som ska styra vårt urval av intervjupersoner. I det här avsnittet motiverar vi dessa val.

2.4.1 Den kvalitativa intervjun

I centrum för vår frågeställning står politikernas berättelser om inträdet i politiken och politikerrollen. Enligt Searing bör undersökandet av roller utgå från aktörens subjektiva upplevelse (Searing, 1991, s 1248). Mot denna bakgrund framstår valet av kvalitativa samtalsintervjuer som självklart, eftersom undersökningsmetoden anses som särskilt lämplig då syftet är att undersöka subjektiva upplevelser av relationer och förhållanden (Esaiasson et al, 2007, s 258-9). Våra intervjuer har haft formen av löst strukturerade samtal kring några förutbestämda ämnen och har till viss del styrts av de svar som intervjupersonen givit.

Vi har under våra intervjuer utgått från en frågemall som tematiskt behandlar i tur och ordning (1) politikerns inträde i politiken och hans/hennes bakgrund, (2) hans/hennes syn på politikerrollen samt (3) hans/hennes syn på hur erfarenhet relaterar till politikerrollen. Vi har under intervjuerna kontinuerligt följt upp stickspår och lösa trådar då vi funnit dem intressanta för vår frågeställning.

Intervjuerna har sedan analyserats och jämförts utifrån dessa tre teman med avsikten att strukturera materialet för att klargöra vad det visar. Det handlar alltså inte om en regelrätt kodning där svaren kategoriseras utifrån förutbestämda kriterier, utan snarare om ett sätt att skapa överblick och se helheten.

Våra intervjuer finns inspelade på band. I genomsnitt har de tagit en dryg timma och genomförts där intervjupersonen så önskat.

2.4.2 Urval

För att resultaten av vår undersökning ska kunna fungera som en bra introduktion till hur politiska nybörjare ser på sin politikerroll, så bör vårt urval av intervjupersoner i något avseende vara representativt för de oerfarna politikerna som grupp. Emellertid finns det inget behändigt register över vilka de oerfarna politikerna är och var de finns. Vi har därför saknat en mall att forma vårt urval efter och istället fått skapa oss en egen bild av vilka de oerfarna politikerna är.

Vår strategi har varit att ta kontakt med riksdagspartiernas¹ distriktskontor i Skåne; dels för att få tips på politiker som kan vara intressanta för oss att prata med och dels för att skapa oss en idé om hur vanligt detta fenomen är. Avgränsningen till Skåne beror på att vi har fått hushålla med begränsade tillgångar av tid och bensinpenningar.

Rundringningen till partidistrikten gav i stort sett samma resultat som en översikt av lokalpressen: de oerfarna politikerna företräder borgerliga partier, sällan i centrala eller större orter. Detta återspeglas i vårt intervjumaterial där samtliga personer är just borgerliga politiker, varav ingen är verksam i någon av Skånes fyra största kommuner. Vi har pratat med fyra moderater, två folkpartister och två kristdemokrater. Anledningen till att vi inte pratat med politiker från övriga riksdagspartier är helt enkelt att vi inte kunde hitta någon som stämde in på vår operationalisering.

Den bild vi har skapat oss tyder på att de oerfarna politikerna oftare är kvinnor än män; av de personer som vi fick tips om av distriktskontoren var två tredjedelar kvinnor. I vår undersökning är urvalet något mer viktat mot kvinnlig representation. Vi har pratat med sex kvinnor och två män. Detta är ett resultat av att de kvinnor som vi tillfrågade var mer benägna att snabbt kunna ställa upp på intervjuer än sina manliga kollegor.

Politiker utan erfarenhet verkar finnas på alla nivåer inom den kommunala organisationen, allt från suppleantposter i kulturnämnden till kommunalråd fanns representerade bland de tips som distriktskanslierna gav. Vi har därför försökt att även skapa en representation utifrån vilken post man har; bland våra intervjupersoner finns ett kommunalråd, fyra nämndsordförande och tre nämnds- och/eller fullmäktigeledamöter.

Vi har alltså försökt att skapa en representativitet med avseende på partitillhörighet, kön och position. Delvis har vi också försökt att prata med folk i olika kommuner. Tre av våra intervjupersoner är eller har varit verksamma i Örkelljunga, två i Ängelholm, en i Hässleholm, en i Lomma och en i Landskrona.

En aspekt av urvalet som är problematisk för oss är att våra intervjupersoner i varierande grad har varit nytillträdna då intervjuerna genomförts. Risker är så klart att våra intervjupersoner inte längre minns hur det var att komma in som ny. Tre av våra intervjupersoner kom in i politiken efter valet år 2002 och under dessa intervjuer har vi försökt att ställa tillbakablickande frågor. Om vi hade haft kravet att alla våra intervjupersoner skulle vara helt nytillträdna då intervjun genomfördes så hade vi sannolikt inte fått tillräckligt med intervjuer.

I övrigt är urvalet ett resultat av de praktiska förutsättningarna för uppsatsens genomförande.

---

¹ Det har skrivits mycket om Sverigedemokraternas stora framgångar i valet 2006, bland annat om de förtroendevaldas oortodoxa karriärer. Vi har valt att inte intervjua några Sverigedemokrater – eller företrädare för andra mindre partier – då vi befarar att vi då snarare skulle undersöka konsekvenserna av det högt uppskrivade tonläget i debatten, än oerfarna politikernas syn på politikerrollen.

2.5 Den politiska socialiseringsprocessen

Eftersom det är ont om teorier om politisk erfarenhet i allmänhet och om oerfarna politiker i synnerhet, så finns det ingen analysmodell som på ett enkelt sätt kan tillämpas i vår undersökning. Vi har valt att utgå från Thorbjörn Nilssons teori om politiska karriärer (Nilsson, 2001). Denna teori är en sociologisk beskrivning av hur en politisk karriär *vanligtvis* ser ut, det vill säga för de fyra femtedelar av de förtroendevalda som hade erfarenhet av politiskt arbete vid inträdet. Nilsson fokuserar på kommunalrådets väg till posten, men mycket i hans teoretiska beskrivning gäller generellt för den politiska banan. Eftersom våra intervjupersoner kännetecknas av en mycket snabb politisk karriär, så blir Nilssons teori intressant för oss att använda som en referenspunkt att jämföra och belysa våra undersökningsresultat med.

2.5.1 En känsla för spelet

Att träda in i rollen som förtroendevald innebär att man rör sig uppåt i den politiska hierarkin till en position med mer ansvar och inflytande – man gör karriär. De politiker vi har intervjuat har gjort detta väldigt snabbt. I normalfallet arbetar sig politikern istället uppåt i en etappprocess; först ett par års medlemskap i partiet innan ett förtroendeuppdrag kan komma på tal, sedan följer en rörelse uppåt genom organisationen från mindre betydelsefulla uppdrag till poster som innebär ett större ansvar och inflytande (*se Nilsson, 2001, s 33*).

Denna karriärsklättring är samtidigt en urvalsprocess som hela tiden ställer krav på politikern. För att klara sig genom rekryterings- och nomineringsprocesser krävs att aktörens beteende anpassas efter rådande normer och värderingar (Nilsson, 2001, s 27). Nilsson använder sig av Bourdieus beskrivning av karriären som en rörelse genom ett specifikt fält där tillgången till en viss typ av resurser, eller *kapital*, krävs för att nå framgång (Ibid.). I det lokalpolitiska fältet beskrivs detta kapital som en ”känsla för det politiska spelet” som politikern gradvis tillägnar sig genom att delta i politiska aktiviteter (Ibid., s 34). I och med att aktören på detta sätt formas av karriären har processen en homogeniserande effekt på politikerna. Den sociala ordningen inom fältet upprätthålls genom att oönskade inslag sorteras bort i rekryteringsprocessen – de som saknar känslan för spelet kommer att försvinna (Ibid., s 225). Ju högre upp i den politiska hierarkin vi rör oss, desto längre tid har politikern socialiserats och desto mer homogeniserad kan vi förvänta oss att gruppen av politiker kommer att vara.

Inträdet i en organisation innebär alltså en anpassningsprocess. Alla som är nya på ett förtroendeuppdrag kommer att behöva göra en omställning till de förväntningar som ställs på den nya rollen för att nå framgångar inom organisationen. Denna anpassningsperiod kan vara mer eller mindre problematisk beroende på om de värderingar och normer man har med sig sedan tidigare stämmer bra överens med den organisationskultur man möter. Man kan här tala om graden av *pre-socialisering* som ett mått på hur pass väl man i förväg känner

till den politiska kulturen (Christensen et al, 2005, s 58). Med Nilssons termer innebär detta hur välförberedd man är på den politiska känslan för spelet (se Nilsson, 2001, s 33).

Då gruppen politiker vi vill undersöka har gjort en väldigt snabb karriär är det rimligt att tro att de inte genomgått denna socialiseringsprocess. En teoretiskt orienterad omskrivning av vår frågeställning skulle alltså kunna vara:

(iii) Hur ser politiker som inte genomgått socialiseringsprocessen på sin politikerroll?

2.5.2 Ämnes- och processkunskap som politiskt kapital

Man kan fråga sig vad känslan för spelet egentligen består av. Nilsson använder sig av Claus Stolpes uppdelning av process- och sakkunskap för att förklara begreppet. Eftersom det inte finns någon politikerhögskola som kan förbereda politikern för sitt uppdrag så införskaffas nödvändig kunskap i takt med att man utövar politiken (Stolpe, 1992, s 36).

Stolpe delar in kunskaperna man tillägnar sig i två huvudkategorier: konkret sakkunskap och processkunskap (Ibid.). Sakkunskap innebär att man helt enkelt vet saker om de frågor man beslutar om. Den kan införskaffas genom utbildning eller yrkeserfarenhet, men även genom att man lär sig då man utövar politikeruppdraget. Processkunskap är kunskap om den politiska processen som sådan. Förutom formella lagar, regler och beslutsprocesser handlar det även om informella spelregler som hur man ska prata inom politiken, driva sina ståndpunkter och lösa konflikter mellan motstridiga intressen (Ibid.). Processkunskap erövrar genom ett aktivt och långvarigt deltagande i politiken och är nödvändig för att nå högre positioner (Nilsson, 2001, s 73). Denna typ av kunskap är svårare än sakkunskapen att skaffa sig utanför politiken.

De politiker som innehar en kombination av process- och sakkunskap kommer att få mest gehör för sina åsikter och därmed störst inflytande (Stolpe, 1992 s 36). Den politiska socialiseringsprocessen innebär alltså att ämnes- och processkunskaperna, det vill säga känslan för spelet, genom karriären kommer att homogenisera politikerna.

Stolpe menar att samhället har blivit allt mer komplext och att det därför ställs höga krav på politikerns kompetens (Stolpe, 1992, s 30). En professionalisering av politiken sker då det främst är de som redan har en känsla för spelet som premieras. Lekmännen får svårare att göra sig hörda vilket leder till att allt färre nybörjare känner att det är mödan värt att engagera sig (Ibid.). Resultatet av denna utveckling är en ond cirkel där klyftan mellan medborgare och politiker hela tiden växer (Ibid., s 32).

3 Analys

3.1 Inträdet i Politiken

De oerfarna politikerna kännetecknas av att de, när de tillträder som förtroendevalda, har mycket lite eller ingen erfarenhet av politikerrollen. I det teoretiska normalfallet föregås förtroendeposten av partiarbete och partiet fungerar som kanal in i kommunpolitiken (se Nilsson, 2001, s 33). Våra politiker har inte genomgått denna process, men likväl sitter de på förtroendeuppdrag. Hur blev de rekryterade och vad fick dem att tacka ja till uppdraget? I detta kapitel redogör vi för omständigheterna kring de oerfarna politikernas inträde i politiken.

3.1.1 Rekryteringen

I de journalistiska framställningarna av oerfarna politiker används ofta partiernas sjunkande medlemstal som fond för beskrivningen, rekryteringsproblemen gör att politiker utan erfarenhet blir förtroendevalda. Vår undersökning är inte tillräckligt omfattande för att vi ska kunna dra några slutsatser om sanningshalten i denna utsaga. Intressant är emellertid att flera av våra intervjupersoner själva tillämpar förklaringen. En av våra intervjupersoner, som blev uppringd inför valet 2002, förklarar varför hon tror att hon blev tillfrågad med att *”det är ju en brist på engagerade, på frivilliga”*. Efter valet blev hon ordförande i utbildningsnämnden.

Den här beskrivningen ekar i många av våra intervjuer. Det understryks emellertid att partierna inte nöjer sig med vilka politiker som helst. Det finns kriterier som styr sökandet och som de oerfarna politikerna på ett eller annat sätt menar sig uppfylla. En kvinnlig politiker som blev vise ordförande i en tung nämnd efter valet 2006 menar att hon motverkade en *”taskig demografisk representation”* då partiet dominerades av äldre män och behövde fler kvinnor. En annan av våra intervjupersoner, som sedermera fick en nämndsordförandepost, menar att partiet letade efter någon som kunde mötesteknik och hade kunskaper om beslutsområdet. Den minskade rekryteringsbasen framstår i våra intervjupersoners framställning, inte framförallt som förklaringar till att de blev förtroendevalda, utan mer som en förklaring till det sätt som de rekryterades på.

Partierna verkar leta efter speciella egenskaper som de efterfrågar hos sina förtroendevalda, men är tvungna att gå utanför medlemsregistret i sitt sökande. Partimedlemmarnas kontaktnät har därför en nyckelroll då oerfarna politiker ska

rekryteras. Sju av våra intervjupersoner anger att en kontakt inom partiet fungerat som dörröppnare in i politiken:

Det var faktiskt så att en av mina bästa kompisar är politiskt aktiv, vi satt och pratade och jag har alltid haft ett allmänt intresse, han frågade om jag kunde ställa upp på listan och det sa jag att jag kunde. Om jag satt långt ner så att jag inte skulle komma in. Sen kom frågan upp då partiet hade förhandlat till sig till en ordförandepost i bygg- och miljönämnden, och eftersom jag är byggare så tyckte jag att det skulle vara väldigt intressant och tackade ja.

En annan av våra intervjupersoner sammanfattar på ett liknande sätt:

Det är väl så att det krävs lite kontakter för att man ska engagera sig. Och det var väl genom kontakter som jag kom in i partiet och sedan valde att engagera mig.

Det finns forskning som tyder på att andras initiativ är viktigt för att folk ska engagera sig politiskt (Karlsson, 2001, s 147). Detta verkar alltså även gälla politiker som inte tidigare varit politiskt aktiva i partiet. Att våra intervjupersoner blivit tillfrågade är mot denna bakgrund inte speciellt överraskande, utifrån resultaten i ovan nämnda studie kan vi anta att vikten av att bli tillfrågad gäller politikergruppen generellt snarare än specifikt för de oerfarna politikerna.

Ett gemensamt drag för många av våra intervjupersoner är att de på ett eller annat sätt varit synliga i samhället. En av våra intervjupersoner blev inför valet uppringd för att hon och hennes man var nya pastorer i en församling i kommunen. Båda blev tillfrågade om att gå med i partiet och ställa upp på listan. Andra har varit engagerade i olika företags- och näringslivsnätverk eller varit välkända genom sina arbeten inom den offentliga sektorn. Synligheten framstår i våra intervjupersoners berättelser som en förklaring till att de blivit tillfrågade; partierna visste helt enkelt vilka de var och kontaktade dem när behovet uppstod.

Gemensamt för nästan alla våra intervjupersoner är att de har varit engagerade i olika typer av fritids- eller näringslivsorganisationer innan de beslutat sig för att bli politiker. Något som stämmer med tidigare iakttagelser om att politiker ofta också är engagerade i föreningslivet (Bäck, 2000, s 65).

I några av intervjuerna är den lilla kommunen en förklaringsfaktor. Inte för att rekryteringsbasen här skulle vara mindre, utan för att de sociala kontaktnäten är så täta och att partierna därför har bättre överblick över tänkbara kandidater:

Det här är en väldigt liten kommun och en kommun som jag är uppväxt i. Då känner alla varandra, alla vet vem man är. Min mamma har varit skolledare, jag har själv jobbat i skolan. Och jobbar man som aktiv i föreningar så blir man liksom, då är man liksom en riktig inföding. Det är ju så i en liten by. Då vet dom, när dom sitter och funderar, vem dom ska plocka in.

I de fall som kommunstorlek tas upp så är det alltså i förklaringar av typen ”i små kommuner så är det alltid någon som känner någon som känner någon”.

Om man ska sammanfatta de bakomliggande förklaringarna till varför våra intervjupersoner blev rekryterade så verkar personliga kontakter vara en av huvudorsakerna. Vidare har många av våra intervjupersoner på olika sätt varit synliga i samhället. Genom ideellt engagemang i olika föreningar, genom sitt yrkesliv eller helt enkelt eftersom man bor på en liten ort. Kommunstorleken framstår inte som en förklaringsfaktor beroende på att partiernas rekryteringsbas här skulle vara mindre utan för att det är lättare för personer att vara synliga i en mindre kommun. I intervjupersonernas framställningar understryks ofta att partierna har väldefinierade rekryteringskriterier, intåget i politiken ter sig inte som ett resultat av paniklösningar där partierna är beredda att ta vad som helst. Tvärt emot verkar de ha en tydlig bild av vad de letar efter.

3.1.2 Varför tacka ja?

I intervjupersonernas berättelser följs partiernas rekryteringsförsök vanligtvis av att politikerna själva försöker skapa sig en bild av partiet och det politiska uppdraget. De flesta av våra intervjupersoner berättar att de gått in på partiernas hemsidor för att se om partiets politik är den som ligger närmast de egna åsikterna. De som redan var säkra på hur partisympatierna såg ut försökte istället att läsa på om hur kommunen fungerar och vad den erbjudna posten innebär. Endast två av intervjupersonerna nämner inte att de gjort den här typen av Internet-research.

På frågan om vad som fick våra intervjupersoner att tacka ja till förtroendeuppdraget varierar svaren. Tre av intervjupersonerna verkar se engagemanget som en skyldighet av nästan moralisk karaktär:

Jag kände ju en samhällsplikt, faktiskt, jag tycker egentligen att alla borde göra minst en mandatperiod, som har möjlighet. Det hade kanske inte varit så lätt att genomföra, men jag tror att det skulle vara väldigt bra för förståelsen av hur samhället fungerar. Så det kanske mest var av nyfikenhet och viljan att göra tjänst som jag blev politiker.

För två av intervjupersonerna står istället det ideologiska intresset i centrum. De pratar i termer av ”visioner” och ”samhällets grunder” då de ska förklara varför de valde att ta ett förtroendeuppdrag. För den tredje gruppen är det praktiska problem i den direkta närheten som varit avgörande. Drivkraften formuleras här i sakfrågor, som att ge ungdomarna en idrottshall eller att se över stadens detaljplaner.

Den stora betänkligheten inför inträdet i politiken är bristen på kunskap. De politiker som hamnar i en nämnd vars beslutsområde de saknar egna erfarenheter från, känner osäkerhet inför huruvida de kommer att klara uppgiften. I de här fallen följs inträdet ofta upp av fortsatt research om nämndens arbetsområde. Samtidigt känner fem av våra intervjupersoner en oro för att inte klara av den typ av processkunskap som enligt Stolpe är viktigt inom politiken:

Grejen är att jag kände, hur ska jag klara ordförandeskap, mötesteknik och sånt? Inte att hålla koll på allting, det var inga problem. Men däremot det här med sammanträden, att kunna all beslutsordning och så.

Samtliga av våra intervjupersoner beskriver sig själva som personer med stark drivkraft och vilja. Kanske behövs detta för att kliva över den kunskapströskel som de menar att inträdet i politiken har inneburit. Det är svårt att teckna en sammanfattande bild av de oerfarna politikernas motiv att tacka ja till förtroendeuppdragen; för en del är det av plikt, för andra utifrån ett ideologiskt intresse och för en tredje grupp av en vilja att lösa konkreta problem som man sett i kommunen. Trots oron för huruvida man har tillräckliga kunskaper för att klara uppdraget så framstår valet att tacka ja för de flesta som ganska självklart.

3.2 Synen på den egna rollen och dess relationer

Våra intervjupersoner har inte genomgått den socialiseringsprocess som enligt Nilsson formar synen på det egna uppdraget och ger de nödvändiga kunskaperna för att kunna hantera relationerna inom politiken. Men de måste ju trots allt ha *någon* syn på sitt uppdrag och hantera sina relationer på *något* sätt. I det här avsnittet kommer vi att redogöra för hur våra intervjupersoner ser på sitt uppdrag samt relationen till politikerkollegor och förvaltningstjänstemän.

3.2.1 En delad syn på politikeruppdraget

Många av våra intervjupersoner har svårt att svara på vad den förtroendevaldes viktigaste uppgift är. Under våra intervjuer har frågan mötts av kommentarer som ”vilken svår fråga” och ”det har jag inte tänkt på”. En del av svaren ligger dessutom ganska långt från vad vi tror är den gängse uppfattningen av politikerns uppgift. Exempel på svar vi fått är ”att se till så lagarna följs” och ”att se till så att kommunen sparar pengar”. I andra intervjuer har en mer traditionell syn på uppdraget kommit fram; politikern bör lyssna på medborgaren och förvalta väljarnas förtroende.

Hur man tolkar sin uppgift som politiker skiljer sig kraftigt åt i våra intervjuer. Denna spretighet i svaren skulle kunna tolkas som ett resultat av att dessa politiker inte genomgått den socialiseringsprocess som enligt Nilsson formar politikerrollen. Nilsson menar att den politiska socialiserings- och urvalsprocessen stegvis kommer att göra politikerna till en förhållandevis homogen grupp där uppfattningarna om vad det innebär att vara förtroendevald inte skiljer sig speciellt mycket bland dem som varit politiskt aktiva länge. Politiker *blir* snarare än *är* lika. (Nilsson, 2001, s 98) Våra intervjupersoner *är* snarare olika, vilket man också kan förvänta sig utifrån Nilssons teori. Den politiska karriären har helt enkelt inte hunnit likrikta våra intervjupersoner.

Trots spretigheten har vi märkt av en återkommande dubbeltydighet i våra intervjupersoners syn på politikerrollen. Oavsett hur förtroendeuppdraget beskrivs, så uttrycker alla våra intervjupersoner en stor respekt för det. Att vara politiker är ”viktigt” och ”en ära” som dessutom ofta sägs kräva ett stort mått av idealism och engagemang: Hälften av våra intervjupersoner vittnar om att deras tidigare syn på politiker förändrades med det egna inträdet i kommunpolitiken. Framförallt gällande det engagemang som politikerna lägger ner:

Det önskar man ju, att alla som har något slags politikerförakt fick komma och se hur mycket tid det faktiskt tar, som politikerna lägger ner utan att få någon speciell ersättning för det.

Samtidigt verkar våra intervjupersoner vilja distansera sig från vissa aspekter av politikerrollen. Detta tar sig uttryck på framförallt två sätt. Det första är att man betonar samarbete över partigränserna:

Vi jobbar ju här för att hitta breda lösningar och ta bort den här partipolitiken och istället göra det bästa för kommuninnevånarna. Det tycker jag är en viktig del i mitt engagemang att man inte bara befäster gamla ståndpunkter. För då blir det att man inte möter varandra, utan hela tiden bråkar.

Att lägga partilinjen åt sidan och istället fokusera på medborgarna framhålls i flera av intervjuerna som ett tecken på att man inte sysslar med politik i vanlig mening. En annan av våra intervjupersoner säger:

Jag sitter ju i en nämnd där det finns många olika partier, och vi jobbar väldigt opolitiskt får man nog säga. Man känner inte av det politiska, vi samarbetar för gemensamma mål som vi har bestämt oss för. Fråga vem som helst vad en politiker är så säger de att det är någon som står och debatterar. Men så jobbar inte jag.

I citatet är det just samarbetet som gör nämndsarbetet ”opolitiskt”. På det här sättet används förmågan att se förbi partigränserna som ett sätt att fjärma sig från en föreställning om ”politikern” som partiagitator.

Det andra uttrycket för att våra politiker distanserar sig från politikerrollen är att de betonar ett vardagsnära och praktiskt engagemang. Även detta framställs återkommande som en kontrast mot vad politiker förväntas syssla med:

Jag tycker att det här med politik, med block och sådär, är jag egentligen inte intresserad av, utan jag är intresserad av praktiska saker. Och i nämnden så tänkte jag mig att det var mycket planer och bygglov och lite politik.

En vanlig föreställning tycks alltså vara att arbete med konkreta frågor och samarbete är opolitiskt medan debatt och ideologi är typiskt politiskt. I några av våra intervjuer är politiker som grupp ett ”dom” snarare än ett ”vi”. Dessa intervjupersoner verkar inte se sig själva som politiker eftersom de fungerar som problemlösare som sysslar med konkreta frågor och sätter dessa före partiskiljelinjerna. En av våra intervjupersoner säger till och med:

Någon gång har jag sagt det, att jag är nog ingen riktig politiker, jag är så fruktansvärt praktisk, jag tror det. Jag har svårt att inordna mig i partipolitiken, jag har min egen bild av hur det ska vara.

I fem av åtta intervjuer framkommer den här dubbla synen på politikerrollen. Dels finns förtroendet och ansvaret mot väljarna som framhålls som något att vara stolt över och värna om. Dels finns en föreställning om politikern som någon som är mer intresserad av att debattera än att lösa medborgarnas problem, en del av politikerrollen som man på olika sätt distanserar sig från.

Den dubbla synen på det politiska uppdraget blir intressant om vi ställer den i relation till Stolpes tes om avståndet mellan politiker och medborgare. Enligt Stolpe är det just avsaknaden av den typ av verklighetsförankring som våra intervjupersoner tycker sig stå för, som hotar att minska det politiska engagemanget. Våra intervjupersoner har trots allt valt att engagera sig, men verkar dela Stolpes oro inför politiker som medborgarna inte känner igen sig i. Att de distanserar sig från denna roll och i vissa fall till och med pratar om ett ”dom”, tyder på att de bär denna oro i egenskap av medborgare snarare än politiker.

Bilden av verklighetsfrånvända politiker ekar i flera av våra intervjuer:

Ibland kan jag känna att de är lite verklighetsfrånvända, politikerna, att det blir för mycket statistik och siffror, men att det egentligen inte vet riktigt vad de pratar om. Framförallt när det gäller just skola och omsorg, som jag arbetar med. De har för lite kunskap om vad som egentligen händer ute i skolan eller på äldreården eller i idrottsföreningar.

Den sammantagna bilden blir att de oerfarna politikerna ser sig som politiker i vissa avseenden och även värdesätter rollen, men inte vill identifiera sig med andra aspekter av den. I framställningarna låter det ibland som att våra intervjupersoner är på besök på en plats som ligger långt bort från medborgarnas vardag.

3.2.2 Relationen till förvaltningen och andra politiker

Inträdet i politiken beskrivs av alla våra intervjupersoner som en överlag spännande och positiv upplevelse. Såväl förvaltning som andra politiker tycks vara förhållandevis välkomnande mot oerfarna politiker och har i många av våra intervjupersoners berättelser fungerat som ett stöd och en kunskapsbank att ösa ur. Samtidigt vittnar vissa om att man upplevt en hårdare granskning och tuffare debatter än sina mer erfarna kollegor. En av våra intervjupersoner som direkt hamnade på en ordförandepost berättar att hon ibland kunde känna sig fränt behandlad av andra politiker under den allra första tiden:

Det kanske fanns en avundsjuka mot att jag fick uppdraget. Det gjorde mig osäker och jag fick jobba med det. Jag fick ta emot tjuvnyp... ” vad klumpig du är” sa en annan politiker till mig och det gjorde att jag tappade pondus i mitt uppdrag. Jag var inte förberedd på det.

Relationen till de andra politikerna tycks dock utvecklas och förbättras i takt med att man gör sig bekväm i politiken. Efter en inskolningsperiod som i vissa fall kan vara tuff och där vissa av intervjupersonerna ”testas”, så finner sig de oerfarna politikerna tillrätta. Förutom ovanstående citat förekommer bara enstaka fall av nervärderande tonfall och behandling i våra intervjuer. Sju av våra intervjupersoner menar att man får bra gehör för sina åsikter i sitt politiska arbete och att det politiska klimatet är förhållandevis öppet för nya idéer. Ibland kan mer erfarna politiker avfärda förslag eftersom ”det redan har prövats”. Men överlag känner våra intervjupersoner att många kollegor upplever deras inträde som en frisk fläkt.

I vissa fall hade våra intervjupersoner rent av förväntat sig mer angrepp och ifrågasättande från sina politiska motståndare:

Det var ju lite förvånande, att det varken var hårda angrepp eller att de försökte lura mig med hur man ställer förslag mot varandra och sådär. Det kunde ju inte jag så där hade de ju kunnat fixa så de fick sin vilja fram. Men det gjorde de inte, det var jätteschysta på det sättet.

Två av de intervjupersoner som säger sig ogilla för mycket av debatterande och partikonflikter säger också att de drar sig för att delta i fullmäktigedebatten då denna ofta präglas av ett högt uppskruvat tonläge och tuffa replikväxlingar.

Även förvaltningen verkar måna om att de nya politikerna ska känna sig välkomna. Våra intervjupersoner uttrycker stor respekt för den kunskap som förvaltningen besitter och i flera av intervjuerna framhålls förvaltningen som ett stöd och en livlina när man själv inte räcker till:

Jag tror att förvaltningschefen känner att eftersom jag är så ny som nämndsordförande, att hon tar jättemycket ansvar därför. Hon är oerhört duktig och energisk. Meningen är ju att jag ska ta över mer med tiden, men pappersexercisen och det ekonomiska det ska ju hon ha hand om. Det är jättemycket värt att ha en förvaltningschef som är så kunnig, duktig och ordentlig.

Några av våra intervjupersoner menar att en stor skillnad mellan politiker och tjänstemän är tiden man har möjlighet att lägga på politiken; tjänstemännen är heltidsanställda medan politikerna antingen har deltidsanställningar eller sysslar med politiken på sin fritid. I fyra av våra intervjuer framkommer att det därför kan finnas ett kunskapsglapp mellan politiker och tjänstemän. Somliga forskare menar att den ojämna kunskapsfördelningen kan leda till att förvaltningen tar makt från politikerna (se *tex* Högberg 2007 s 7ff ; Norell, 1989, s 46). Våra intervjupersoner verkar snarare se förvaltningens kunskaper som en värdefull resurs som nya politiker kan luta sig mot.

Enligt Gissur Erlingssons studie av kommunalningsreformen känner inte oerfarna politiker till hur rollfördelningen mellan politiker och förvaltning ska se ut, vilket leder till att dessa politiker ger sig in på tjänstemännens territorium (Erlingsson, 2001, s 717). Två av våra intervjupersoner berättar också att de vid något tillfälle har ”klivit över gränsen” och att detta påpekats av politikerkollegor:

En högt uppsatt politiker sa det till mig, att nu ska du vara politiker och inte tjänsteman, det måste du se till. Jag vet inte, jag antar att jag inte hade helt klart för mig vem som skulle göra vad.

Vår studie ger alltså ett visst stöd åt Erlingssons tes. En rättvis bedömning förutsätter emellertid att även förvaltningstjänstemän tillfrågas.

I såväl studien av kommunindelningseffekterna som i våra intervjupersoners berättelser förutsätts att det finns en tydlig gräns mellan politiker och förvaltning att kliva över. Våra intervjupersoner förordar oftast ”tydliga roller” där politikern beslutar och förvaltningen utför och utgår också implicit från att detta är det normala. När arbetet ska ges konkreta beskrivningar framgår i de flesta av våra intervjuer att verkligheten är mer komplex, förvaltningen hjälper till att formulera målen för politiken och har ofta åsikter om hur policybeslut ska se ut. Samtidigt berättar några av våra intervjupersoner om politikerkollegor som försöker detaljstyra förvaltningen. Alla våra intervjupersoner trycker på ett eller annat sätt på betydelsen av att relationerna mellan politiker och tjänstemän präglas av samarbete och ömsesidig respekt.

Sammanfattningsvis verkar de oerfarna politikerna bli väl bemötta av såväl andra politiker som tjänstemän. Efter en inväjningsperiod där vissa upplever att de testas, så finner man sig tillrätta med sina olika relationer. Politikerkollegor och förvaltningstjänstemän kan med sin större erfarenhet och kunskap fungera som ett bra stöd när man är ny i politiken.

3.3 Erfarenhetens betydelse

Vår forskningsdesign tillåter oss inte att dra slutsatser om hur brist på politisk erfarenhet påverkar politikerrollen, det hade förutsatt en jämförelse med politiker som har större erfarenheter av det lokalpolitiska fältet. Vi kan däremot låta våra intervjupersoner själva spekulera kring hur erfarenhet och politikerroll hänger samman. Våra intervjupersoner framhåller själva två tänkbara konsekvenser; bristande kunskaper på vissa områden och en otålighet inför de politiska processerna.

3.3.1 En brist på kunskap

Våra intervjupersoner har svårt att svara på hur de tror att deras okonventionella politikerbakgrund har påverkat politikerrollen eftersom de helt enkelt inte har någonting annat att utgå från än sina egna upplevelser. Fem av våra intervjupersoner tror dock att det ideella engagemanget kan vara en värdefull erfarenhet. De som har suttit som ordförande i någon förening eller något nätverk menar att detta har gett kunskaper om hur man deltar i och leder möten. Samtidigt betonar våra intervjupersoner att kunskaper från ideella föreningar inte på ett enkelt sätt kan överföras till politiken.

På frågan om det finns någon erfarenhet de önskar att de hade haft vid inträdet framgår det att alla våra intervjupersoner upplever att de saknat vissa kunskaper om politiken jämfört med mer erfarna kollegor. Trots erfarenheter av styrelseuppdrag handlar ett återkommande tema om svårigheter med att sätta sig in i och förstå hur de kommunpolitiska beslutsprocesserna går till. Fem av våra politiker säger att ansvarsfördelning mellan olika delar av organisationen och formalia kring beslutsprocessen upplevs som någonting nytt och komplicerat i början. Särskilt de som har eller har haft en högre position som ordförande eller kommunalråd säger att det varit tidskrävande att sätta sig in i det kommunala maskineriet. En av våra intervjupersoner säger om sin första tid som nämndsordförande:

Bara det att sitta med klubban och veta i vilken ordning – det är inte det lättaste. Det tror man, att det är bara att sitta och klubba men det ska ske i en viss ordning. Delegationsbeslut hit och dit. 'Delegationsbeslut, vad betyder det?'. Om man inte är insatt är det inte så självklart.

En annan nämndsordförande uttrycker sig liknande:

Det förväntas du ska kunna allting, veta allting. Ibland när de kom från förvaltningen fick jag säga ifrån: 'lugn, jag vet inte vad du pratar om, vi pratar olika språk' Efter ett tag kommer man in i det, men det förutsätts liksom på en gång. Och det är tufft.

Tre av de fem som nämner svårigheter med de formella processerna beskriver även förekomsten av ett ”politiskt språk” som de vid inträdet inte var vana vid. Det verkar handla om att kunna hänga med bland nya ord och begrepp, men även om att själv kunna uttrycka sig övertygande i den politiska debatten. Som ordförande verkar det dessutom ställas högre krav på att du som politiker snabbt sätter dig in i hur saker fungerar, medan vice ordföranden och ordinarie ledamöter kan kosta på sig en längre inlärningsprocess.

Bara två av våra intervjupersoner säger att dessa aspekter inte upplevdes som problematiska. Intressant är att dessa två också har varit i kontakt med det politiska fältet innan de blev politiker. En av dem kommer från en familj med starkt politiskt engagemang och den andre har arbetat inom förvaltningen. Detta kan tolkas som att dessa personer har genomgått den form av pre-socialisering som Christensen menar gör politikerrollen lättare att iklä sig.

Förutom kunskap om de politiska processerna uttrycker flera att de saknat kunskap om de sakfrågor de ska fatta beslut om:

Som ledamot i omsorgsnämnden så hade man ju velat ha någon erfarenhet inom omsorgen, för det har jag ju inte alls. Det är lite läskigt att besluta om saker som man egentligen inte känner att man behärskar. Visst man lär sig efter hand mer och mer. Det är en helt annan sak att fatta beslut om något man som man känner till hur det fungerar.

Önsknningar av det här slaget varierar naturligtvis beroende på om man tidigare sysslat med det område som nämnden man sitter i arbetar med.

Våra politikers berättelser beskriver alltså en avsaknad av både processkunskap och sakkunskap vid inträdet i politiken. Det är dessa kunskaper som Nilsson menar krävs för att uppnå den ”känsla för spelet” som är avgörande för att nå framgång inom det lokalpolitiska fältet. (Nilsson 2001 s 73). I vanliga fall införskaffas dessa kunskaper under en långvarig vistelse i politiken. Att våra politiker har saknat en känsla för spelet vid deras inträde märks då flera beskriver ett behov av att ”ligga lågt” tills de lärt sig hur saker och ting fungerar.

Den bristande känslan för spelet framställs emellertid inte som ett obestigligt berg för våra politiker. Nödvändig information inhämtas efter hand genom egen inläsning och frågvishet men även genom utbildningar som arrangeras av kommunen.

3.3.2 Otålighet inför politiken

Det är som sagt svårt för våra politiker att föreställa sig om de haft en annan upplevelse av politikerrollen med mer politiskt arbete i bagaget. Dessutom, som en av dem träffsäkert uttrycker det ”*märker man ju inte kulturer om man inte konfronteras med den, om det inte är någon krock.*”

En kulturkrock som ändå återkommer i våra intervjuer handlar om en frustration över de politiska processernas långsamhet. En av intervjupersonerna gör en tydlig koppling mellan att vara helt ny i politiken och otålighet inför de politiska processerna:

Jag har lite dåligt tålamod och det hänger väl ihop med att jag inte är uppvuxen som politiker. Jag tycker att saker ska gå fortare och lättare än vad de gör. Jag har svårt att hänga med i de här långa beslutsprocesserna. Det handlar ju dels om okunskap och att jag kommer från en annan kultur, tror jag.

Några menar att det är de formella beslutsprocesserna som tar för lång tid. Andra lägger större vikt vid att det är de politiska debatterna som ofta är onödigt långdragna, att ”*frågor drivs för drivandets skull*”.

Politiker kan ställa sig upp och prata hur länge som helst om ingenting och ingen har en aning om vad dom har sagt. Klara besked borde det vara; så här är det och såhär tycker jag att vi ska göra. Och sen får man försöka hålla det man säger.

I de flesta fallen kontrasteras politiken mot erfarenheter som man skaffat sig utanför politiken, där intervjupersonerna menar att saker går snabbare. Fyra av intervjupersonerna jämför med hur det fungerar inom näringslivet, men även de två av våra intervjupersoner som har en lärarbakgrund upplever kommunpolitiken som onödigt trögflytande.

Man kan tänka sig att bristande kunskaper spelar in i att man blir otålig med politiken; man saknar helt enkelt kännedom om alla turer inom de politiska processerna. Å andra sidan visar en undersökning av SKTF där man genomfört djupintervjuer med ett 20-tal kommunpolitiker att just långsamheten är en vanlig

källa till frustration (SKTF, 2000, s 8). Detta skulle kunna tolkas som att våra intervjupersoner misstar sig då de säger att otåligheten är ett resultat av den snabba politiska karriären.

Otåligheten bland våra intervjupersoner förenas emellertid hos samtliga med åtminstone en viss förståelse för värdet av att processer tar tid. Långsamheten framstår alltså inte alltid som ett inbyggt fel i det politiska systemet, utan i vissa fall ett faktum man får lära sig att leva med:

Man måste ju vara utrustad med ett visst mått tålmod om man ska vara politiker. Det är ju ingenting som går fort. Det är ju så i stora organisationer, ibland behöver man diskutera och det kräver en viss eftertanke.

Intressant är att de två personer som från början kände sig mest bekväma med det politiska språket och de politiska processerna också är de som verkar känna minst frustration över att politiken ibland går långsamt. Istället framställs långsamma processer som en styrka i det politiska systemet som bidrar till att beslutens kvalitet höjs. Återigen verkar dessa två ha pre-socialiserats in i politiken då den politiska arenan varit mindre främmande än för våra andra intervjupersoner.

Frustrationen över långsamma politiska processer är i våra intervjupersoners berättelser ofta ett resultat av erfarenheter från privat sektor. Precis som kommunalrådets attityder i Nilssons undersökning framställs som ett resultat av sina politiska erfarenheter, framställer våra intervjupersoner sina attityder som ett resultat av tidigare erfarenheter utanför politiken. Otåligheten är den enda punkt som återkommer i våra intervjupersoners berättelser. De har emellertid alla gemensamt att de tror att deras politikerroll påverkats av vad de har sysslat med innan politiken.

4 Avslutande diskussion

4.1 Uppsatsens slutsatser, begränsningar och vilken forskning som behövs

Vi tror oss ha visat att de oerfarna politikerna är en intressant och viktig grupp att titta på för dem som vill veta hur den kommunala demokratin fungerar. Vår uppsats formar en berättelse om dessa politiker som bygger på åtta intervjupersoners upplevelser av politikerrollen. En berättelse som ibland har varit både motsägelsefull och spretig, men som kanske just därför varit spännande att ta del av.

Spretigheten i våra politikers framställningar är i sig ett resultat som är värt att notera. Dessa skillnader tyder på det inte finns någon enhetlig syn på politikerrollen bland de oerfarna politikerna. Att politiker vanligtvis upplevs som en förhållandevis homogen grupp beror enligt Nilsson på att de socialiseras då de rör sig genom det lokalpolitiska fältet. Våra oerfarna politiker har nått förtroendeposter mycket snabbt och har därför inte hunnit anpassa sina värderingar efter de krav som en politisk karriär ställer. Spretigheten är utifrån vår teoretiska utgångspunkt alltså precis vad man kan förvänta sig.

Det går dock att finna vissa gemensamma drag i våra intervjupersoners berättelser. För det första verkar personliga kontakter och synlighet spela en roll då man rekryteras. Partierna hör inte av sig till ett namn på en lista, utan bjuds in av en kontakt som vet vem man är. Våra intervjupersoner har ofta varit synliga i samhället, genom ett ideellt engagemang, sitt yrkesliv eller helt enkelt för att kommunen är liten och alla känner alla.

Ett andra generellt drag bland våra intervjupersoner är att man har en dubbel syn på politikerrollen som både präglas av distansering och stolthet beroende på vilka aspekter fokus läggs på. Våra intervjupersoner har dels en föreställning om politikern som en person som befinner sig långt från kommuninvånarnas verklighet och är mer intresserad av debatt än konkreta problem. Denna bild tar man avstånd från genom att betona ett vardagsnära engagemang och ett tydligt fokus på praktiska problem. Samtidigt understryker alla våra intervjupersoner vilket ansvar och vilken ära ett förtroendeuppdrag för med sig. I detta avseende blir politikerrollen något som man iklär sig med stolthet.

Våra intervjupersoner relaterar sin oerfarenhet till politikerrollen på två sätt; för det första upplever de sig ha en bristande process- och sakkunskap som gör att politikerrollen till en början är svår att hantera. För det andra gör erfarenheter från

andra sektorer i samhället att man upplever de politiska processerna som onödigt långsamma.

Utifrån socialiseringsteorin kan vi förvänta oss att den som är ny i politiken kommer att stöta på svårigheter då de inte haft tid att skaffa sig den arsenal av retoriska och kunskapsmässiga verktyg som är nödvändiga för att ta sig fram i den kommunpolitiska terrängen. Det är därför slående att alla våra intervjupersoner beskriver sitt intåg i politiken som stimulerande och roligt. Den kunskapsbrist som man i början säger sig uppleva verkar kunna tas igen genom att man själv läser på och genom att politikerkollegor och tjänstemän fungerar som ett stöd. Samtidigt verkar våra intervjupersoner skaffa sig den känsla för spelet som Nilsson menar är nödvändig för att klara sig i politiken, utan att för den delen överge sin delvis distanserade hållning gentemot politikerrollen.

En bättre bedömning av hur bra de oerfarna politikerna klarar sig inom kommunpolitiken skulle emellertid förutsätta att även andra aktörers bild av gruppen inkluderades. Vår uppsats bygger på de oerfarna politikernas framställningar; att de säger att de tillägnar sig nödvändiga kunskaper snabbt betyder inte att så nödvändigtvis är fallet. Nästa steg är att undersöka hur mer rutinerade politiker och hur förvaltningen ser på de politiska nybörjarna.

Även beskrivningarna av de kausala sambanden mellan erfarenhet och politikerroll behöver undersökas vidare. Vår uppsats försöker bara visa hur de oerfarna politikerna själva ser på erfarenhetens påverkan på politikerrollen. För att kunna dra mer säkra slutsatser om orsak och verkan behöver våra resultat jämföras med de mer erfarna kollegorna. En komparativ studie av hur politikerrollen varierar beroende på erfarenhetsgrad ser i våra ögon ut som en spännande framtida forskningsuppgift.

4.2 Våra resultat ur ett demokratiperspektiv

Det som gör vår undersökning relevant är i grunden värdet av en ökad kunskap om hur demokratin fungerar. Kommunernas status i det svenska folkstyret är grundlagsfäst och det är där som många av de beslut som direkt berör medborgarna fattas. Vi tror att vår undersökning har beröringspunkter med viktiga frågor kring vår demokrati.

Vilka politiker vill vi egentligen ha? Utvecklingen i Sverige går mot allt fler heltidspolitiker och allt färre fritidspolitiker (Nilsson, 2005, s 90). Det pågår alltså en professionaliseringsprocess av demokratin. I denna process får politikernas kompetens företräde framför deras representativitet. Samtidigt verkar den allmänna bilden av kommunpolitikerna vara ett gäng äldre män i illasittande kostymer, grått hår och slips. Ingen av våra intervjupersoner hade illasittande kostym eller slips.

Enligt Nilsson socialiseras politikerna till en homogen grupp där skillnader mellan politikerna suddas ut. Detta innebär en fara för demokratin. Då representativiteten ställs på undantag finns en risk att man glömmer att demokratin faktiskt inte bara handlar om effektiv förvaltning av den offentliga

makten, utan att den också ska utövas utifrån folkviljan. En av demokratins bärande tankar är att vem man väljer att rösta på ska göra en skillnad. Vi tror att den brokighet som våra intervjupersoner uppvisar skulle kunna ha en vitaliserande effekt på demokratin.

Samtidigt måste som sagt kunskapen om hur andra aktörer inom kommunen upplever de oerfarna politikerna öka. Om oerfarenheten hotar kompetensen att fatta demokratiskt förankrade beslut, kan förtroendet för demokratin försvagas.

För Stolpe finns det en fara med politiker som medborgarna inte kan känna igen sig i. Viljan att själv engagera sig minskar och styrkan i demokratin avtar. Detta förefaller vara en process som löper parallellt med att politikerna socialiseras in i ett speciellt språk, en speciell uppsättning värderingar och ett speciellt förhållningssätt till det politiska uppdraget. De oerfarna politikerna kan kanske vara en väg ur denna onda cirkel. Om de som söker sig till politiken från början är som folk är mest och först därefter socialiseras in i en roll kanske de oerfarna politikerna kan reducera gapet mellan medborgare och politiker.

Dessa lösa trådar hänger kvar hos oss efter vår undersökning. Huruvida de oerfarna politikerna verkligen är mer representativa och lättare för medborgarna att känna igen sig i, är i slutändan en empirisk fråga som vi bara kan spekulera om. Men dess implikationer kommer att falla över viktiga värdefrågor om vilka ideal som vi vill ska styra vårt samhälle. Som statsvetarstudenter på fortsättningsnivå har vi fått intrycket att en stor del av forskningen inom ämnet lider av en beröringskräck inför den här typen av värderande frågeställningar. Det tycker vi är synd.

Den undersökning som vi framförallt ser ett behov av, griper sig an de oerfarna politikerna utifrån ett normativt perspektiv. Ska deras intåg i politiken tolkas som en möjlighet för demokratin eller som en risk? Vår inte så blygsamma förhoppning är att den startpunkt och introduktion som vi har försökt att erbjuda, kommer att förmå någon att ta sig an ett sådant projekt.

5 Referenser

- Christensen, Tom – Laegreid, Per – Roness, Paul G. – Røvik, Kjell Arne, 2005. *Organisationsteori för offentlig sektor*. Kristianstad: Liber.
- Ehn, Peter, 1998. *Maktens Administratörer*. Edsbruk: Akademitryck AB.
- Erlingsson, Gissur Ó, 2001. ”Kommundelningseffekter. En inventering av 1990-talets nya kommuners lokaldemokratiska erfarenheter.” Bilaga till SOU 2001:48 *Att vara med på riktigt – demokratiutveckling i kommuner och landsting*.
- Esaiasson, Peter – Giljam, Mikael – Oscarsson, Henrik – Wängnerud, Lena, *Metodpraktikan. Konsten att studera samhälle, individ och marknad*, Tredje upplagan, 2007, Stockholm : Nordstedts Juridik.
- Goldsmith, Mike – Larsen, Helge, 2004. ”Local Political Leadership: Nordic Style”, *International Journal of Urban and Regional Research* vol.28 nr.1, s.121-133.,
- Höberg, Göran, 2007. *Maktlösa makthavare. En studie om kommunalt chefskap*. Linköping: LiU-Tryck.
- Karlsson, David, 2001. ”Ny som förtroendevald i kommuner och landsting” Bilaga till SOU 2001:48 *Att vara med på riktigt – demokratiutveckling i kommuner och landsting*.
- Nielsen, Peder, 2001. ”På och av – om uppdragsvillighet, rekrytering och avhopp i den kommunala demokratin” Bilaga till SOU 2001:48 *Att vara med på riktigt – demokratiutveckling i kommuner och landsting*.
- Nilsson, Thorbjörn, 2001. *Den lokalpolitiska karriären*. Växjö: Växjö University Press.
- Nilsson, Tom, 2005. *Till vilken nytta?* Lund: Department of Political Studies
- Norell, P O, 1989. *De kommunala administratörerna. En studie av politiska aktörer och byråkratiproblematik*. Lund: Studentlitteratur.
- SOU 2001:48. *Att vara med på riktigt – demokratiutveckling i kommuner och landsting*. Betänkande från Kommundemokratikommittén.
- Searing, Donald D, 1991. Roles, Rules and Rationality in the New Institutionalism. *The American Political Science Review* vol. 85, nr. 4, s. 1239-1260.
- SKTF, 2000. ”*Vem leder vem? Rapport om situationen i kommuner och landsting sett ut politikernas, förvaltningschefers och personalens perspektiv.*” Rapport inför förbundsmötet september 2000.
- Stolpe, Claus, 1992, i Stolpe, Claus – Ståhlberg, Krister (red.) *Professioner, politik och förvaltning*. Åbo: Åbo Akademis tryckeri.
- Sveriges Radio P4 Göteborg, 2005. *Moderaterna i Lerum annonserar efter framtidens ledare*. Publicerar 050224.

<http://www.sr.se/cgi-bin/goteborg/nyheter/artikel.asp?artikel=565272>

Tillgänglig 6 januari 2008.

Sveriges Radio P4 Jönköping, 2005. *Nya politiker sökes i annonser*. Publicerad 050923 <http://www.sr.se/cgi-bin/jonkoping/nyheter/artikel.asp?artikel=698817>

Tillgänglig 6 januari 2008.

Wallin, Gunnar – Bäck, Henry – Tabor, Merrick, 1981. *Kommunpolitikerna. Rekrytering, arbetsförhållanden, funktioner*. Del 2. Rapport 8 från kommunaldemokratiska forskningsgruppen. Stockholm.

Intervjuer:

Christofferson, Åsa. Före detta vice nämndordförande. Folkpartiet. 17 december 2007.

Herbst, Åsa. Kommunalråd. Moderaterna. 11 december 2007

Hultkrantz, Madeleine . Nämndordförande. Moderaterna. 13 december 2007.

Mörée, Anna. Vice nämndordförande, ledamot kommunfullmäktige. Moderaterna. 17 december 2007

Nilsson, Fredrik. Nämndledamot. Folkpartiet. 14 december 2007.

Persson, Ingvar. Före detta nämndordförande. Kristdemokraterna. 17 december 2007.

Sundin, Margret. Före detta nämndordförande. Kristdemokraterna. 6 december.

Tornerefelt, Cecilia. Vice nämndordförande, ledamot kommunfullmäktige. Moderaterna. 11 december 2007.